

DEMAND FOR JUSTICE
KËRKO DREJTËSI
TRAŽI PRAVDU

PRAVNA POMOĆ U KRIVIČNIM PREDMETIMA I PRIMENA STANDARDA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U SUDOVIMA NA KOSOVU

Instituti i Kosovës për Drejtësi
Institut Prave Kosova
Kosovo Law Institute

Septembar, 2017

**PРАВНА ПОМОЋ У КРИВИЧНИМ ПРЕДМЕТИМА И ПРИМЕНА СТАНДАРДА
ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЛЈУДСКА ПРАВА У СУДОВИМА НА КОСОВУ**

Program Traži pravdu se finansira od strane Američkog Stejt departmana/INL i sprovodi ga Nacionalni centar za državne sudove kako bi podržao razvoj robusne potražnje za pravdom na Kosovu na osnovu dokaza. Preko D4J, NCDS mobiliše partnere OCD-a da deluju kao agenti promena radi podsticanja odgovornosti, transparentnosti i integriteta u sektoru pravde.

Ovaj izveštaj je omogućen podrškom od strane Američkog Stejt departmana preko Programa Traži pravdu. Mišljenja, nalazi i zaključci ili preporuke izražene ovde je izneo autor (autori) i ne odražavaju nužno stav Američkog Stejt departmana ili Nacionalnog centra za državne sudove.

AUTORI:

Ehat Miftaraj i Betim Musliu

Istraživanje je podržala Fjorda Vllasolli
i tim istraživača na terenu: Kaltrina Ajvazi,
Sabina Pergega, Suzana Manaj, Leotrim Bytyçi,
Martin Komani, Albulena Mujaj Bajraktari,
Rita Gacaferi i Erestina Buja.

U VEZI SA KIP-OM:

*KIP, Kosovski institut pravde je
nevladina organizacija i neprofitna organizacija
javne politike, trust mozgova,
specijalizovana za sektor pravde.*

KIP

Ul. Rrustem Statovci, ulaz 1, br. 1

Priština

E: info@kli-ks.org

www.kli-ks.org

© Sva prava objavljivanja rezerviša Kosovski institut za pravde (KIP). Prava intelektualne svojine su zaštićena Zakonom o autorskom i srodnim pravima.

PREGLED SADRŽAJA

TABELA SKRAČENICA	5
1. UVOD.....	6
2. METODOLOGIJA	7
2.1. PRELIMINARNA ISTRAŽIVANJA:	7
2.2. NADZOR.....	7
2.3. INTERVJUI.....	7
2.4. ANALIZA PRAVOSNAŽNIH SUDSKIH ODLUKA.....	7
2.5 FOKUS GRUPA ZA ZAINTERESOVANE STRANE PRAVDE	8
3. PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI NA KOSOVU: PRAVNI OKVIR USMEREN NA EKLJP	8
3.1 EKLJP I USTAV KOSOVA	8
3.2 ZKP I PRAVO NA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ	9
3.3 ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI.....	10
3.4 SUDSKA PRAKSA ESLJP:“FINANSIJSKI” KRITERIJUMI I “INTERES PRAVDE“	11
4. MEHANIZMI ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI	13
5. TRENUTNA PRAKSA KOSOVA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI U KRIVIČNIM POSTUPCIMA.....	14
5.1 NALAZI IZ NADGLEDANJA I STANJE U PRAKSI.....	15
5.2 PRIKUPLJENI PODACI OD INTERVJUA SA OKRIVLJENICIMA.....	17
5.3 INTERVJUI SA SUDIJAMA.....	18
5.4 ANALIZA KONAČNIH SUDSKIH ODLUKA	21
6. ZAKLJUČAK.....	22
7. PREPORUKE.....	23

TABELA SKRAČENICA

1. **OS** – Osnovni sudovi
2. **BPP** – Besplatna pravna pomoć
3. **ZKP** – Zakon o krivičnom postupku
4. **EKLjP** – Evropska konvencija o ljudskim pravima
5. **ESLjP** – Evropski sud za ljudska prava
6. **AKK** – Advokatska komora Kosova
7. **KIP** – Kosovski institut pravde
8. **SSK** – Sudski savet Kosova
9. **OEBS** – Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju.

1. UVOD

Evropska zajednica priznaje „Pravnu pomoć“ u krivičnim, građanskim i administrativnim stvarima kao ljudsko pravo. Dok mnogi Evropljani imaju sredstva da dobiju pravnu odbranu, vlade, pravosudni organi i šira pravna zajednica (npr. Advokatske komore) Evrope su radili na donošenju zakona i organizovali su se kako bi ovo vitalno zakonsko pravo postalo dostupno siromašnim osobama bilo bez naknade ili za mali iznos novca. Pravo na pravnog zastupnika je od posebnog značaja u **krivičnim stvarima**, s obzirom na veliku vrednost koju stavljamo na našu slobodu i stigmu koja menja život, a koja se pripisuje građaninu zbog osude. Shodno tome, kao najmlađi narod od ovih evropskih zemalja, Kosovo je obavezno da uspostavi i primeni takve sisteme pravne pomoći na način koji se pridržava zajedničkih principa ljudskih prava Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLjP).

U decembru 2016. godine, Misija OEBS-a na Kosovu je objavila svoj godišnji izveštaj Monitor¹ pravde ističući - između ostalog - nedostatak pravnog zastupanja krivičnih optuženika u krivičnom postupku u Opštim odeljenjima osnovnih sudova Kosova. Ovaj izveštaj je privukao pažnju Kosovskog instituta pravde (KIP) i podstakao sprovođenje ovog projekta nadzora koji je dizajniran da pruži detaljnije podatke i uvid u poštovanje sektora kosovskog pravosuđa prema njegovoj obavezi zasnovanoj na EKLjP da pruži pravnu pomoć svima onima koji to ne mogu priuštiti.

Podaci prikupljeni putem sekundarnog istraživanja, praćenja suđenja i intervjua sa optuženima, sudijama i advokatima će pokazati da uprkos činjenici da je besplatna pravna pomoć garantovana u Ustavu Kosova i međunarodnim instrumentima koji se direktno primenjuju, kosovska policija, tužioci i sudovi često ne uspevaju da pravilno identifikuju i informišu krivične optuženike o njihovom pravu na besplatno pravno zastupanje u krivičnim predmetima u nadležnosti opštih odeljenja osnovnih sudova koje nadgleda KIP. Kao rezultat toga, ovi optuženi građani i dalje nisu svesni ovog vitalnog prava, a samim tim i advokati na Kosova nisu na odgovarajući način pozvani da brane ove siromašne građane.

Izlaganjem ovog nedostatka pružanja besplatne pravne pomoći u krivičnom postupku za optužene koji ne mogu priuštiti advokata, ovaj izveštaj ima za cilj da podigne svest među relevantnim akterima o ovom ozbiljnom i stalnom kršenju ljudskih prava i predloži konkretne preporuke državnim institucijama Kosova kako bi uklonili ovaj nedostatak u podacima Kosova o ljudskim pravima. Štaviše, ovaj izveštaj ima za cilj da informiše građane Kosova o njihovom pravu na besplatnu pravnu pomoć garantovanu Ustavom Kosova, EKLjP i jurisprudencijom Evropskog suda za ljudska prava (ESLjP), direktno primenjivom na Kosovu.

Nalazi izveštaja su prikupljeni putem istraživanja i praćenja sudskih sednica u krivičnom odeljenju Opšteg odeljenja osnovnih sudova u Prištini, Peći i Prizrenu. Praćenje suđenja - sprovedeno u periodu od 1. februara do 31. maja 2017. godine – se fokusiralo na to da li

¹ Monitor pravde OEBS-a, jul 2014. godine – novembar 2015. godine, dostupan na: <http://www.osce.org/kosovo/208771?download=true>.

su krivični optuženici adekvatno obavešteni o svom pravu ili dobili advokata u svojim krivičnim postupcima, naročito kada nisu mogli da priušte zastupljenost.

2. METODOLOGIJA

U ovom izveštaju, Kosovski institut pravde (KIP) je koristio empirijske i doktrinarne metode prikupljanja relevantnih podataka u vezi sa sprovođenjem svojih ustavnih i zakonskih obaveza od strane države da bi osigurao pristup optuženom na licenciranom advokatu u krivičnim predmetima u Opštem odeljenju osnovnih sudova u Prištini, Peći i Prizrenu. Ova metodologija istraživanja je odabrana kako bi se utvrdilo koliko su sudovi sproveli svoje ustavne obaveze u pogledu pravnog zastupanja okrivljenih, uključujući i sprovođenje besplatne pravne pomoći u ovim slučajevima.

2.1. PRELIMINARNA ISTRAŽIVANJA:

Tokom januara 2017. godine, KIP je prvo vodio sastanke sa predsedavajućim Sudskog saveta Kosova (SSK) i direktorom Sekretarijata SSK-a, predsednicima sudova i šefovima Opšteg odeljenja osnovnih sudova u Prištini, Peći i Prizrenu kako bi ih obavestio o projektu koji će KIP implementirati.

KIP je podneo zahtev za pristup javnim dokumentima pri Osnovnom sudu u Prištini, Peći i Prizrenu radi analize. Slučajevi od 2014, 2015 i 2016. godine su nasumično odabrani. KIP je takođe sproveo istraživanje u vezi sa standardima EKLjP koji su tumačeni i objašnjeni u zakonskim odlukama ESLjP u vezi sa pravom na besplatnu pravnu pomoć u krivičnim predmetima.

2.2. NADZOR

Pre nadzora u osnovnim sudovima u Prištini, Peći i Prizrenu, KIP je izradio Priručnik za nadzor za osoblje KIP-a na osnovu smernica za nadzor OEBS-a. Priručnik je usmerio KIP na obuku terenskih nadzornika KIP-a, a potom usmerio nadzornike tokom njihovog terenskog rada. Od 1. februara do 31. maja 2017. godine, KIP je sistematski pratio 524 sudske rasprave o krivičnom postupku u Opštem odeljenju osnovnih sudova u Prištini, Peći i Prizrenu.

2.3. INTERVJUI

Terenski nadzornici su intervjuisali 30 (trideset) optuženih koji su bili podvrgnuti krivičnom postupku pred krivičnim odeljenjem osnovnih sudova i 13 (trinaest) sudija iz ovih odeljenja na nadgledanim sudovima.

2.4. ANALIZA PRAVOSNAŽNIH SUDSKIH ODLUKA

Na osnovu Zakona o uvidu u javnim dokumentima, KIP je mogao da ima pristup na 45 slučajno izabrane, pravosnažne sudske odluke koje su donete tokom 2014., 2015. i 2016.

godine od strane sudija u krivičnom odjeljenju Opšteg odeljenja osnovnih sudova u Prištini, Peći i Prizrenu. KIP je analizirao ovih 45 odluka kako bi identifikovao navodna krivična dela kojima se bavio sud da bi identifikovao kazne izrečene od strane suda i analizirao praksu izračunavanja sudskih troškova.

2.5 FOKUS GRUPA ZA ZAINTERESOVANE STRANE PRAVDE

KIP je 22. maja 2017. godine održao fokus grupu sa predstavnicima pravosuđa, tužilaštva, Advokatske komore Kosova, Ombudsmana, Ministarstva pravde, Agencije za besplatnu pravnu pomoć i NVO gde su diskutovani preliminarni nalazi ovog izveštaja. Zaključci su integrisani u analitičkom delu ovog izvještaja.

3. PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI NA KOSOVU: PRAVNI OKVIR USMEREN NA EKLJP

3.1 EKLJP I USTAV KOSOVA

Osnovno pravo na besplatnu pravnu pomoć osobi optuženoj za neko krivično delo po trošku države, posebno u slučajevima kada je krivično delo moglo dovesti do ugrožavanja njegovog/njenog života ili lične slobode, se podrazumeva u zahtevu na obrazložen i pravičan postupak. Prema članu 6 (1) EKLJP, svako ima opšte pravo „na pravičnu ... raspravu“ tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama po bilo kojoj krivičnoj optužbi. To podrazumeva odgovarajući stepen „jednakosti oružja“². U vezi sa krivičnim delima, član 6 (3) (c) svako ima pravo da se 'da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju'³.

Iako se član 14 (3) (d) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima odnosi samo na određivanje krivičnih optužbi, ipak postoji slično pravo na besplatnu pravnu pomoć⁴.

Prema Ustavu Kosova, ova dva međunarodna dokumenta se direktno primenjuju na Kosovu i imaju nadmoć nad zakonima Republike Kosovo⁵. Pored toga, član 53. Ustava propisuje da se osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom tumače u

² Član 6 Evropske Konvencije o ljudskim pravima, dostupna na: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

³ *Isto*.

⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, dostupan na: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20999/volume-999-i-14668-english.pdf>.

⁵ Član 22. Ustava podleže jednostranim obavezama u pogledu direktne primene međunarodnih sporazuma i instrumenata. Ljudska prava i slobode zagarantovane sledećim međunarodnim sporazumima i instrumentima su garantovana ovim Ustavom, direktno se primenjuje na Republiku Kosovo i imaju prednost u slučaju sukoba sa odredbama zakona i drugih akata javnih institucija. (1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima; (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokola iste; (3) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i njeni protokoli

saglasnosti sa sudskom odlukom ESLjP⁶. Ova odredba obavezuje sudove na Kosovu da budu vođeni sudskom praksom ESLjP.

Osim toga, isti standardi besplatne pravne pomoći su sadržani u članu 30 (5) Ustava Kosova koji propisuje „Svako ko je optužen za krivično delo ... ima pravo na branioca kojeg odabere, ... i, ako nema dovoljno sredstava, ovu pomoć dobije besplatno”⁷. Preko zakonodavnog procesa, Parlament je nastojao da primeni i razradi ovo pravo na pravnu pomoć u dva odvojena dela zakona, odnosno u Zakoniku o krivičnom postupku Kosova (ZKP) i Zakonu za besplatnu pravnu pomoć (ZBPP).

3.2 ZKP I PRAVO NA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ

ZKP se u suštini bavi pravom na besplatnu pravnu pomoć u dva odvojena člana označena kao Obavezne odbrane (član 57)⁸ i kao “odbrana koja nije obavezna” (član 58)⁹.

Član 57. ZKP-a eksplicitno navodi okolnosti u kojima okrivljeni ima pravo na odbranu u javnim troškovima: kada je okrivljeni oštećen¹⁰, “u toku sednice određivanja pritvora i u vreme kada je on ili ona u pritvoru; kada je optužnica podignuta protiv njega za krivično delo kažnjivo zatvorom od najmanje 10 (deset) godina i u svim slučajevima kada okrivljeni pokušava da sklopi sporazum da se izjasni krivim za krivično delo koje ima kaznu 1 (jedne) godinu ili više dugotrajnog zatvora ili doživotnog zatvora”.

U svim ovim slučajevima, ako okrivljeni ne angažuje branioca, dužnost je suda ili drugog nadležnog organa da po službenoj dužnosti dodeli branioca na javni trošak¹¹. Primena ove odredbe u praksi se stalno vrši. Prema rečima sudije Nasera Foniqija, šefa Krivičnog odeljenja u Opštem odeljenju u Osnovnom sudu u Prištini, u bilo kom trenutku kada optuženi nema pravno zastupanje i kazna za krivično delo prema ZKP je ozbiljna, on je lično vodio računa da obavesti te optužene o njihovim pravima utvrđenim članom 58. ZKP-a, posebno o njihovom pravu da traže od suda da im dodeli tzv. zastupanje 'po službenoj dužnosti'¹².

U međuvremenu, član 58. ZKP-a proširuje obim zahteva za dodeljivanje branioca na javni trošak za „krivični postupak koji se vodi za krivično delo kažnjivo kaznom zatvora u trajanju od 8 (osam) ili više godina” ili kada je u „interesu pravde, nezavisno od predviđene kazne ... ako ono nije finansijski sposobno da plati troškove svoje odbrane” (naglasak dodat). Ovde KIP mora naglasiti da je pri izradi ove fraze, Parlament Kosova obavezno i identično pratio jezik člana 6.3 (c) EKLjP, pokazujući jasnu zakonodavnu

⁶ Član 53. Ustava Republike Kosovo, 15. jun, 2008. godine, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>.

⁷ *Isto*, član 30.

⁸ Član 57 Zakonika o krivičnom postupku Kosova, br. 04/L-123, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>.

⁹ *Isto*, član 58.

¹⁰ ZKP, član 57 propisuje pravo na branioca “od prvog saslušanja ako je nemo, gluvo ili pokazuje znake duševnog oboljenja ili duševne poremećenost zbog čega nije u stanju da se samo uspešno brani ...”.

¹¹ *Isto*, član 57, stav 2.

¹² Intervju za TV emisiju „Zakletva pravdi“, efektivni pravni lekovi, emitovani 16. juna 2017. godine na Radio televiziji Kosova, dostupni na: <http://betimiperdrejtesi.com/emisionet/mbrojrtja-efektive-juridike/>.

nameru da osigura da se svi akteri pravosudnog sektora pridržavaju standarda EKLJP iz člana 6 u postupanju sa krivičnim optuženima optuženim za dela za koja se propisuju zatvorske kazne manje od osam godina.

Što se tiče informisanja okrivljenih o ovom pravu na branioca, ZKP čl. 58 (2) ne identifikuje jasno državnog aktera koji je obavezan da dostavi ove informacije. Umesto toga, član 58 (2) samo navodi „Okrivljeno lice mora pre prvog ispitivanja da bude poučeno o svom pravu na branioca o javnom trošku iz prethodnog stava“¹³. U intervjuima sa optuženima za krivična dela koje je intervjuisao KIP, postalo je očigledno da u , u mnogim (##?) slučajevima, optuženi nisu bilo obavešteni o ovom pravu.

Slično tome, iako sudska praksa ESLJP jasno zahteva od sudija da vrše kontrolu nad krivičnim postupkom i osiguraju da sve strane imaju „jednakost oružja“ u takvim postupcima, trenutni jezik ZKP-a nepravilno stavlja teret za zahtev za imenovanje branioca na javni trošak na siromašne optužene.¹⁴ Zatim, takav zahtev odobrava sud ili drugi nadležni organ (tj. Policija, tužilac) u zavisnosti od faze postupka u postupku¹⁵ i tek tada je optuženi obavezan da popuni izjavu koja pokazuje njegovu imovinu i izjavi da on ili ona ne mogu da priušte pravnog zastupnika¹⁶.

3.3 ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (BPP) uspostavlja sistem besplatne pravne pomoći na Kosovu, uključujući i pravnu pomoć u krivičnom postupku¹⁷. BPP uspostavlja Agenciju za besplatnu pravnu pomoć i utvrđuje kriterijume koje građani moraju ispuniti kako bi dobili besplatnu pravnu pomoć (kvalifikacija, finansijske i pravne kriterijume)¹⁸. Međutim, za razliku od ZKP-a, Zakon za BPP ne pravi razliku između krivičnih predmeta *ex officio* koji zahtevaju obavezno krivično zastupanje (ZKP član 57) i diskreciono krivično zastupanje (ZKP član 58). Umesto toga, član 4, st. 2 ZBPP zahteva krivično zastupanje u svim fazama krivičnog postupka, bez obzira na broj godina potencijalnog zatvora, sve dok su kvalifikacije definisane u BPP čl. 6 ispunjene. Ukratko, kako izgleda, diskrecioni jezik ZKP-a 58 (2) koji usmerava sudije da pruže pravnog zastupnika siromašnim optuženima za dela koja uključuju kazne manje od osam godina, je ozbiljno ograničio obavezni jezik ZBPP čl. 4 (2) - koji ne samo da obezbeđuje siromašnim optuženima besplatnog pravnog branioca za dela koja ne predviđaju kratke zatvorske kazne, već osigurava i zastupanje za navodna dela za koja se uopšte ne predviđa kazna, uključujući i prekršaje.

S obzirom na tačnu predmetnu stvar Zakona za BPP i njegovo fokusiranje na očuvanju ljudskih prava i principa *Lex Specialis*, svi sudovi na Kosovu su obavezni da obezbede

¹³ Isto, član 58, stav 2.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto, član 58, st. 3.

¹⁶ Isto, član 58, st. 4.

¹⁷ Član 1, Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći br. 04/L-017, dostupan na: <https://gzk.rks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2803>.

¹⁸ Isto, član 6,

branioca siromašnim optuženima „u interesu pravde“ u svakom krivičnom predmetu i slučajevima prekršaja bez obzira na dužinu eventualne kazne. Slično tome, imajući u vidu značaj očuvanja prava optuženih u ranom postupku, tužioc i policija su jednako obavezni da vrše svoja ovlašćenja na način koji je u skladu sa čl. 4 BPP.

3.4 SUDSKA PRAKSA ESLJP: „FINANSIJSKI“ KRITERIJUMI I „INTERES PRAVDE“

Čak i ako kosovske sudije odbacuju gore navedeni argument *Lex Specialis* i ignorišu jezik ZBPP pridržavajući se jezika ZKP-a čl. 58 (2), oni su u i dalje pod strogom obavezom da koriste diskreciju čl. 58 na način koji ne krši pravo optuženog prema članu 6 EKLjP na branioca. Da li treba da slede ovaj alternativni put, smatramo da će se naći pod sličnom obavezom da obezbede branioca.

Kao što je gore predstavljeno, član 58. ZKP-a se posebno poziva na kriterijume člana 6 EKLjP u njegovom tekstu „finansijski“ (dovoljna sredstva) i „interes pravde“. Međutim, pošto ovi koncepti nikada nisu bili pravilno definisani ili tumačeni u nekoj individualnoj sudskoj odluci na Kosovu, moramo se osvrnuti na sudsku praksu ESLjP za uputstva.

Da bi dobili besplatnu pravnu pomoć, ESLjP uzima u obzir: a) dovoljno sredstava osobe za plaćanje pravne pomoći i b) „interes pravde“.¹⁹

Što se tiče finansijskih kriterijuma, domaći organi su obavezni da definišu finansijski prag koji smatraju opravdanim, sve dok se odluka o finansijskoj podobnosti za pravnu pomoć zasniva na zakonu, a ne na proizvoljnoj osnovi.²⁰ Međutim, prilikom utvrđivanja finansijskih sredstava okrivljenog u predmetu **Pakelli protiv Nemačke**, ESLjP je odlučio da nedostatak dovoljnih sredstava za plaćanje pravne pomoći od strane optuženog nije potrebno da se dokaže „van svake sumnje“. Finansijsko jezgro testa se ispunjava ako postoje „neke indikacije“ da je okrivljeni siromašan i nema „jasnih indicija za suprotno“²¹. Srećom, Kosovo je već uspostavilo racionalni fiskalni kriterijum zasnovan na politici za Agenciju za besplatnu pravnu pomoć da potvrdi „fiskalnu potrebu“ među potencijalnim primaocima BPP koja izgleda uključuje više od polovine stanovništva.²² Međutim, kosovski Ombudsman je istakao da vlada obezbeđuje samo deo sredstava neophodnih za plaćanje branioca na način koji je u skladu sa Zakonom o BPP.²³

¹⁹ Slučaj *Quaranta protiv Švajcarske*, br. 12744/87, od 24. maja 199. godine, dostupan na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["12744/87"\],"itemid":\["001-57677"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (u daljem tekstu: *Quaranta*).

²⁰ Slučaj *Pakelli protiv Nemačke*, predstavka br. 8398/78, od 28. aprila 1983. godine, dostupan na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["8398/78"\],"itemid":\["001-57554"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (u daljem tekstu: *Pakelli*).

²¹ *Isto* *Pakelli* sud se oslanjao na „neke indikacije“ da podnosilac predstavke nije bio u mogućnosti da plati za svog advokata, uključujući izjave vezane za porez, kao i činjenicu da je podnosilac predstavke proveo dve prethodne godine u pritvoru dok je njegova žalba po pitanu zakona bila u toku.

²² BPP, član 8 (... *pruža se svim licima, čiji je ukupni porodični prihod manji od prosečnog porodičnog prihoda*).

²³ Intervju sa g. Hilmijem Jasharijem, Ombudsman, za “Zakletva za pravdu” TV, efikasna pravna sredstva, emitovano 16. juna 2017. Godine na Radio Televiziji Kosovo, dostupan na <http://betimiperdrejtesi.com/emisionet/mbrojtja-efektive-juridike/>.

Što se tiče kriterijuma „interes pravde“, prema ESLJP, kriterijum „interes pravde“ zahteva ispunjavanje određenih uslova kao što su: (1) ozbiljnost krivičnog dela; (2) složenost predmeta; i (3) sposobnost okrivljenog da obezbedi svoje zastupanje.²⁴ Ovakve uslove je odredio sud u predmetu *Quaranta protiv Švajcarske*, gde je podnosilac predstavke bio optužen za korišćenje droge i trgovinu ljudima i osuđen na kaznu zatvora (ne više od tri godine) ili novčanu kaznu.²⁵ Sud je smatrao da je došlo do povrede člana 6 (3) (c), jer su interesi pravde zahtevali da se podnosiocu predstavke obezbedi besplatna pravna pomoć tokom pojavljivanja pred istražnim sudijom i na suđenju, pošto mu njegovo lično pojavljivanje bez pomoći advokata nije omogućilo da predstavi slučaj na adekvatan način.²⁶ Na osnovu *Quaranta*, ESLJP je izgradio standard koji osigurava da se pravo na besplatnu pravnu pomoć omogućava kada sud može izreći potencijalnu kaznu nakon presude. Ukratko, obaveza države da pruži krivičnu odbranu siromašnom optuženom nastupa kada optuženi rizikuje zatvorsku kaznu.²⁷

ESLJP takođe jasno stavlja do znanja da sudovi imaju pozitivnu obavezu da zaštite prava optuženog prema članu 6 EKLJP obezbeđujući „jednakost oružja“ u krivičnom postupku. Kao što je demonstrirano u slučaju *Artico*, ova obaveza uključuje potrebu sudova da pokrenu disciplinske postupke protiv advokata koji ne izvršavaju svoje odgovornosti.²⁸

²⁴ *Slučaj Quaranta*

²⁵ *Isto.*

²⁶ *Isto.*

²⁷ *Slučaj Quaranta protiv Švajcarske*, br. 12744/87, od 24. maja 1991. godine, dostupan na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["12744/87"\],"itemid":\["001-57677"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

²⁸ *Slučaj Artico protiv Italije*, br. 6694/74, od 13. maja 1980, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["695301"\],"itemid":\["001-57424"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

4. MEHANIZMI ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

Agencija za besplatnu pravnu pomoć²⁹ je osnovana u maju 2006 i ima mandat da pruži i obezbedi jednak pristup pravdi građanima Republike Kosovo u promovisanju, poštovanju i zaštiti principa ljudskih prava i vladavine prava na Kosovu³⁰.

Prema Zakonu za BPP, Republika Kosovo vrši svoju delatnost kao nezavisno telo odgovorno za pružanje besplatne pravne pomoći u građanskim, krivičnim, administrativnim i prekršajnim oblastima za sve građane Republike Kosovo kojima je uskraćen pristup pravdi zbog nedostatka finansijskih sredstava i koji ispunjavaju kriterijume utvrđene zakonom. Besplatna pravna pomoć se obezbeđuje svim licima koja ispunjavaju kriterijume definisane zakonom u krivičnom, građanskom i upravnom postupku. Međutim, zbog neuspeha države da implementira Zakon za BPP u skladu sa BPP, Agenciji nedostaju sredstva za pružanje pravne pomoći u krivičnim slučajevima, a državna sredstva su obezbeđena samo za građanske i upravne slučajeve. Sredstva su veoma ograničena i Agencija rizikuje da bude zatvorena³¹

Uprkos činjenici da je mandat za pružanje krivične pravne pomoći od strane Agencije zakonit od 2006. godine, Parlament je nastavio da obezbeđuje sredstva za krivičnu pravnu pomoć u budžet sudova i tužilaca za distribuciju.³² Ovo je efikasno držalo sudove i tužioce odgovornim za nadoknadu svih sudskih troškova u vezi sa pravnim zastupanjem u krivičnim predmetima koje su okončali advokati.

²⁹ Više o Agenciji za besplatnu pravnu pomoć možete naći na: <http://www.anjf-rks.net/>.

³⁰ Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, br. 04/L-017, dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2803>.

³¹ Šef Agencije za besplatnu pravnu pomoć se pojavljuje pred Zakonodavnom komisijom Skupštine Kosova, 19. aprila 2016. godine, Rrokum TV vesti, priče, dostupno na: <http://www.rrokum.tv/lajme/agjencia-per-ndihme-juridike-falas-rrezikon-me-u-mbyll/>.

³² Zakon o budžetu Kosova (2006-2017)

5. TRENUTNA PRAKSA KOSOVA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

Osnovni sud – Priština

Opšti departman - General Department – Krivično odeljenje

Opšti departman Osnovnog suda u Prištini trenutno ima trideset i dve (32) sudije, od kojih su osam (8) unutar Krivičnog odeljenja. 01. januara, 2017. godine, Krivično odeljenje Osnovnog suda u Prištini, imalo je ukupno 13,568 slučajeva u postupku. Prosečni broj slučajeva po sudiji je 1696.

Osnovni sud – Peć

Opšti departman – Krivično odeljenje

Opšti departman Osnovnog suda u Peći trenutno ima sedamnaest (17.) sudija, od kojih su (5.) unutar Krivičnog odeljenja. 01. januara 2017. godine, Krivično odeljenje Osnovnog suda u Peći, imalo je ukupno 1739 slučajeva u postupku. Prosečni broj slučajeva po sudiji je 347.

Osnovni sud – Prizren

Opšti departman – Krivično odeljenje

Opšti departman Osnovnog suda u Prizrenu ima dvadeset i tri sudije (23.), od kojih su osam (8.) unutar Krivičnog odeljenja. 01. januara 2017. godine, Krivično odeljenje Osnovnog suda u Prištini, imalo je ukupno 3832. slučajeva u postupku. Prosečni broj slučajeva po sudiji je 479.

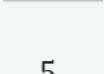

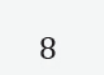

Sud/ Krivično odeljenje	Broj sudija	Broj slučajeva	Prosečni broj slučajeva po sudiji	Broj stanovnika
 Priština	 8	 13.568	 1696	 470.583
 Peć	 5	 1739	 347	 277.007
 Prizren	 8	 3.832	 479	 371.770

Tabela 1: Opšte statistike vezano za Krivično odeljenje Osnovnog suda u Prištini, Peći i Prizrenu, dana 1. januara, 2017. godine.

5.1 NALAZI IZ NADGLEDANJA I STANJE U PRAKSI

Od 1. februara do 31. maja, 2017. godine KIP je nadgledao ukupan broj od 524. ročišta³³ u okviru Krivičnog odeljenja Opšteg departmana Osnovnog suda u Prištini, Peći i Prizrenu. U OS u Prištini, nadgledan je ukupan broj od 197. ročišta, a u OS u Peći, nadgledan je ukupan broj od 141. ročišta, dok je u OS u Prizrenu nadgledan ukupan broj od 186. ročišta. Tabela ispod prikazuje ukupan broj nadgledanih ročišta, održanih i odloženih.

Osnovni sudovi/ Opšti departmani/ Krivična odeljenja	Broj zakazanih ročišta	Broj održanih ročišta	Broj odloženih ročišta
_____			
Priština	197	141	56
Peć	141	82	59
Prizren	186	86	90
Ukupno	524	319	205

Tabela 2: Statistike o nadgledanim ročištima.

Ukupno 667. okrivljenih su bili predmet krivičnih postupaka u 524. nadgledanih ročišta. Od 667. okrivljenih, 457. (68.51%) njih nisu imali nikakvo pravno zastupanje dok je 163. (31.49%) imalo pravno zastupanje. Ovaj podatak je postavljen u tabeli 3. ispod.

³³Izveštaj nadgledanja za svako ročište u Krivičnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini, Peći i Prizrenu, dnevno su objavljeni na veb stranici „Zakletva za pravdu“, dostupno na: www.betimipërdrejtësi.com.

Osnovni sudovi/ Opšti departmani/ Krivična odeljenja	Ukupan broj okrivljenih	Broj okrivljenih sa advokatom	Broj okrivljenih bez advokata	Broj okrivljenih koji su platili svog advokata	Broj okrivljenih koji su dobili besplatnog advokata (po službenoj dužnosti/ ex-officio)
					
Priština	254	89	165	77	12
Peć	172	32	112	25	7
Prizren	241	42	180	29	13
Ukupno	667	163	457	131	32

Tabela 3: Statistike nadgledanje razvrstane po zastupanju okrivljenih sa/ bez advokata.

Statistički podaci pokazuju da u slučajevima Opšteg departmana krivičnih dela, većina okrivljenih nisu imali pravnog zastupnika. U 163. slučajeva gde su okrivljeni imali pravno zastupanje, jedino je 20% primilo pravnu pomoć, dok je 80% okrivljenih platilo za svoju odbranu. U praksi, besplatna pravna pomoć u slučajevima opštih krivičnih dela je pruženo po službenoj dužnosti (ex – officio) kada su ispunjeni kriterijumi člana 57. (tj. pretretresna saslušanja), ali se veoma retko nudila kao besplatna diskreciona pravna pomoć (član 58.). Kao rezultat toga, naš primer otkriva da je samo 32. od 667. okrivljenih dobilo branioca u krivičnim slučajevima u Opštem departmanu, na račun javnosti.

KIP je bio u stanju da prikupi podatke o finansijskoj situaciji 379. okrivljenih, tokom faze nadgledanja. Od ovog manjeg primera, ukupan broj od 116. okrivljenih (30%) su izjavili da imaju niske prihode ili da su pod šemom socijalne zaštite u 3. nadgledanih sudova.

Nadgledani sudovi	Okrivljeni sa niskim prihodima	Prosečni prihodi okrivljenih	Dovoljni prihodi okrivljenih	Bogati	Pod šemom socijalne zaštite / penzijskom šemom	Nema podataka
						?
Priština	32	68	0	0	2	10
Peć	14	82	3	1	15	3
Prizren	52	38	4	1	1	53
Ukupno	98	188	7	2	18	66

Tabela 4: Statistički podaci nadgledanja razvrstani po finansijskom stanju okrivljenika

5.2 PRIKUPLJENI PODACI OD INTERVJUA SA OKRIVLJENICIMA

Nadgledači KIP-a su intervjuisali 30. okrivljenika, koji su podvrgnuli krivičnim postupcima u Osnovnom sudu u Prištini, Peći i Prizrenu.³⁴ Od ovih 30. okrivljenih, dvanaest (12) potiču iz porodica sa niskim prihodom, jedanaest (11) iz porodica sa prosečnim prihodom, dva (2) potiču iz porodica sa dobrim prihodom. Na kraju, dva (2) okrivljenika su bili na šemi socijalne pomoći, dajući ukupan broj okrivljenih koji imaju pravo na BPP, prema članu 4. na 14. od 30. njih, u ovom primeru intervjuja. Od trideset okrivljenika, jedino je osam (8.) njih imalo pravno zastupanje od kojih su šest (6.) dali ovlašćenja a dva (2.) su bili ex – officio (besplatno pravno zastupanje).

Od okrivljenika koji su bili na šemi socijalne pomoći, jedino je jednom pruženo zastupanje po službenoj dužnosti (ex – officio) dok su ostali imali angažovano pravno zastupanje po ovlašćenju (samofinansirajuće). Okrivljenik br. 4. je objasnio da mu nije bilo pruženo pravno zastupanje tokom intervjuisanja policije i da nije bio svestan da je imao pravo na advokata tokom intervjuisanja. On je zatim uhapšen i zadržan na 48. časova. To je

³⁴ Upitnik KIP-a za okrivljene. Intervju je sadržao ukupno šesnaest pitanja. Pitanja za intervju su bili nakon toga prebačeni u tematsku analizu kako bi skupili relevantne informacije. Tematska analiza se koncentrisala na: 1. pol; 2. ekonomski status; 3. zanimanje; 4. krivično delo/ kaznu; da li je izvršeno hapšenje; da li je pravno zastupanje održano tokom ispitivanja policije ili tokom krivičnog gonjenja i pojavljivanja na suđenju/ pred sud; 5. da li je održano pravno zastupanje direktno od okrivljenog ili preko člana 57. ili 58. ZKPK-a.

alarmantna činjenica i povreda člana 11. stav 5. i 6.³⁵ i člana 53. stav 2.³⁶ Zakonika o Krivičnom Postupku Kosova. Štaviše, to je povreda člana 6. stav 3. (c)³⁷.

Dalje, od ukupnog broja od 30. okrivljenih, osam (8.) je uhapšeno i samo je dvoje (2) njih imalo pravno zastupanje tokom ispitivanja/ intervjuisanja policije. Shodno tome, od trideset okrivljenih, jedino je troje (3) njih imalo pravno zastupanje tokom ispitivanja/ intervjuisanja sa tužiocima.

Intervjui KIP-a okrivljenih otkriva da mnogim okrivljenima nije dato do znanja o njihovim pravima po članu 58. stav 2. ZKPK-a „okrivljeno lice mora pre prvog ispitivanja da bude poučeno o svom pravu na branioca o javnom trošku iz prethodnog stava, ili o njihovom pravu iz člana 4. o BPP-u pravo na besplatnu pravnu pomoć. Uznemirujuća je činjenica da, kada im je poučeno ovo fundamentalno pravo tokom intervjuja sa KIP-om, većina intervjuisanih okrivljenika, verujući u svoju nevinost, izjavili su da im nije potreban advokat zato što ili su verovali u svoju nevinost ili zato što veruju da će se bolje braniti sami. Samim tim, ne samo da sudovi ne uspevaju da podrže ustavna prava okrivljenika, već naši intervjui otkrivaju opasan nivo *nepismenosti prava*, pogotovo s obzirom na nedavno usvajanje kontradiktornog kosovskog sistema krivičnog pravosuđa.

5.3 INTERVJUI SA SUDIJAMA

Terenski posmatrači KIP-a, intervjuisali su 13. sudija iz Opštih departmana Osnovnog suda u Prištini, Peći i Prizrenu³⁸ u vezi sa zastupanjem okrivljenika sa braniocem u Krivičnom odeljenju i sprovođenjem besplatne pravne pomoći u sudu. Tokom intervjuja, sudije su pitanje vezano za: 1. broj dodeljenih predmeta po sudiji ili na poslu; 2. da li u praksi okrivljeni imaju pravno zastupanje; 3. da li je uobičajeno da okrivljeni traže zastupanje po službenoj dužnosti; 4. da li, po njihovom mišljenju, nedostatak pravnog zastupanja utiče na kvalitet sudskih postupaka i/ ili na prava okrivljenih.

³⁵Zakonik o krivičnom postupku Kosova – Član 11. – Adekvatnost odbrane – stav 5. Sud ili drugi nadležni organ koji sprovodi krivični postupak dužan je da na prvom saslušanju obavesti okrivljeno lice o pravu na branioca kako je propisano ovim zakonikom. Stav 6. U skladu sa odredbama ovog zakonika lice lišeno slobode ima pravo na usluge branioca od trenutka hapšenja nadalje.

³⁶Zakonik o krivičnom postupku Kosova – Član 53. stav 2. – Pre svakog ispitivanja osumnjičenog ili okrivljenog lica, policija ili drugi nadležni organ, državni tužilac, sudija za prethodni postupak ili predsednik veća poučiće osumnjičeno ili okrivljeno lice da ima pravo da angažuje branioca i da branilac može da bude prisutan tokom ispitivanja.

³⁷EKLJP član 6. stav 3. (c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, besplatno dobije branioca po službenoj dužnosti kada interesi pravde to zahtevaju.

³⁸Aneks 2, intervjui sa sudijama.

Upitnik KIP-a je potvrdio procenu svakog sudije o znatnoj veličini predmeta koja se slaže sa prikupljenim statističkim podacima od KIP-a iz suda (vidi ispod tabelu 4.).

Sudija 1 360 Broj predmeta	Sudija 2 2000 Broj predmeta	Sudija 3 2000 Broj predmeta	Sudija 4 450 Broj predmeta
Sudija 5 450 Broj predmeta	Sudija 6 700 Broj predmeta	Sudija 7 550 Broj predmeta	Sudija 8 200 Broj predmeta
Sudija 9 1801 Broj predmeta	Sudija 10 1700 Broj predmeta	Sudija 11 2005 Broj predmeta	Sudija 12 360 Broj predmeta
Sudija 13 300 Broj predmeta			

Tabela 4.: Statistički podaci o predmetima koji svaki intervjuisani sudija ima na poslu

Sve sudije koje su intervjuisane od strane KIP-a priznaju važnost okrivljenih da imaju pravno zastupanje tokom svih faza krivičnog postupka³⁹. Ipak, svaki intervjuisani sudija je potvrdio tačnost podataka KIP-a, izjavljujući da u proseku samo 5-10% okrivljenih traže pravno zastupanje.⁴⁰ Međutim, svaki sudija je pružio razne praktične razloge zašto sudovi ne uspevaju da pruže besplatnu pravnu pomoć za siromašne okrivljenike u opštim krivičnim slučajevima.⁴¹

Prvo, prema sudijama, ZKPK obavezuje sudije da dodeli branioca na javni trošak jedino u slučajevima obavezne odbrane, kao što je propisano u članu 58. ZKPK-a.⁴² Drugo, sudije tvrde da nemaju dovoljan budžet kako bi bili u stanju da dodele branioca na javni trošak za opšte krivične slučajeve⁴³. Specifično, neke sudije su izjavili da su imali „ograničenja u pogledu sredstava koja su dodeljena od strane SSK-a, vezano za pravno zastupanje“.⁴⁴ Prema tome, sudovi su upućeni da ne angažuju advokate sem u slučajevima kada je to obavezno⁴⁵. Treće, vezano za ne sprovedeni aspekt zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (videti odeljak 3 (c)), sudije ne upućuju okrivljene na usluge Agencije za besplatnu pravnu pomoć jer su svesni da Agencija takođe ima problema sa finansiranjem⁴⁶. Poslednje, ali ne i najmanje važno, sudije su se složili sa zabrinutostima civilnog društva da okrivljeni sa niskim prihodima ili oni siromašni, ne uspevaju da traže branioca na javni trošak jer oni ostaju ne informisani o njihovom zaštićenom pravu EKLJP-a.⁴⁷

U vezi sa kvalitetom pravne zaštite, značajan broj (4.) od 13. sudija koji su intervjuisani, izrazili su veliku zabrinutost o kvalitetu krivične zaštite koja je pružena od strane advokata AKK-a, i naveli su da se okrivljenici bolje služe kada nemaju prisutnog advokata.⁴⁸ Ipak, preostalih devet (9) sudija su rekli da odredba pravnog zastupanja omogućuje okrivljenom licu da bolje razume svoja prava – pogotovo pregovaranje o priznanju krivice. Iste sudije takođe ističu da okrivljeni koji imaju advokate dolaze u sud sa većim razumevanjem sudskog postupka za razliku od ne zastupljenih okrivljenika.⁴⁹

Kao alternativa za pružanje besplatne pravne pomoći, sve sudije su izjavili da se najviše trude da poštuju prava okrivljenih kada nemaju pravno zastupanje. U nekim slučajevima,

³⁹ *Pojedinačni intervjui sudija. Vidi takođe*, Intervju sa Naser Foniqi, Šef odeljenja u Opštem departmanu Osnovnog suda u Prištini, Kreshnik Radoniqi, Predsednik Osnovnog suda u Peći i Teuta Krusha, Šef Krivičnog odeljenja u Opštem departmanu Osnovnog suda u Prizrenu, za TV „Zakletva za pravdu“, Efikasna pravna zaštita, emitovan 16. juna, 2017. godine na Radio Televiziji Kosova, dostupno na: <http://betimiperdrejtesi.com/emisionet/mbrojrtja-efektive-juridike/>.

⁴⁰ U slučajevima gde se zahteva besplatna pravna pomoć, sudije su potvrdili da okrivljeni trebaju da dokažu da su podobni za besplatnu pravnu pomoć.

⁴¹ *Isto*.

⁴² *Isto*, Intervju sa Kreshnik Radoniqi, Predsednik Osnovnog suda u Peći.

⁴³ *Isto*, Fokus grupa održana 22. maja, 2017. godine sa sudijama, tužiocima, advokatima i predstavnicima civilnog društva.

⁴⁴ *Isto*.

⁴⁵ *Isto*.

⁴⁶ *Isto*.

⁴⁷ *Isto*, Intervju sa okrivljenima, Fokus grupa održana 22. maja, 2017. godine sa sudijama, tužiocima, advokatima i predstavnicima civilnog društva.

⁴⁸ *Pojedinačni intervjui sudija*, Četiri (4) od trinaest (13) sudija su izrazili svoje zabrinutosti o pravnom zastupanju, bilo to ovlašćeni ili po službenoj dužnosti, jer prema njihovom iskustvu, advokati imaju tendenciju da više stvaraju probleme nego da rešavaju pitanja. Sudija 2. je objasnio da advokati ponekad ne dozvoljavaju okrivljenima da se izjasne krivim jer žele da finansijski iskoriste okrivljenog. Sudija 2. je izjavio da u većini slučajeva okrivljeni su bolji od svojih advokata tokom svoje odbrane.

⁴⁹ *Isto*.

sudije su rekli da pokušavaju da pričaju „isti jezik“ kao okrivljeni, kako bi ih razumeli. Od 13. intervjuisanih sudija, 10. njih su izjavili da tužiocima uvek pokušavaju da nađu oslobađajući dokaz u slučajevima u kojima su postavljeni prema zakonu. Međutim, tri (3) intervjuisanih sudija su rekli da tužiocima retko predstavljaju oslobađajuću činjenicu u korist ne zastupljenih okrivljenika.

5.4 ANALIZA KONAČNIH SUDSKIH ODLUKA

KIP, tokom analiziranja četrdeset i pet (45) nasumice izabranih konačnih sudskih odluka, koje su rezultirale osudom, donete od Osnovnog suda u Prištini, Peći i Prizrenu, našao je da su najčešća krivična dela na osnovu analize sledeća: 11 slučajeva **Teške krađe**⁵⁰ kažnjive sa 3. do 7. godina zatvora, 6. slučajeva **Lake telesne povrede**⁵¹ kažnjive novčanom kaznom ili do tri (3) godina zatvora, 7. slučajeva **Krađe**⁵² kažnjive novčanom kaznom ili kaznom do tri (3) godina zatvora, 7. slučajeva **Prevare**⁵³ kažnjive novčanom kaznom i zatvorom od tri (3) meseci, 4. slučajeva **Falsifikovanja Dokumentacije**⁵⁴ kažnjive novčanom kaznom ili zatvorom do tri (3) godina zatvora.

Od 45. analiziranih konačnih presuda, KIP je našao da su sudovi izrekli efektivne zatvorske kazne u svim ovim slučajevima. Izrečene kazne variraju od kazne zatvorom od 15. dana do 3 godina ili više.⁵⁵

Štaviše, od 45. analiziranih predmeta, 16. su imali pravno zastupanje po službenoj dužnosti u završnoj raspravi, 24. su imali ovlašćene pravne zastupnike i 11. nisu imali nikakvo pravno zastupanje.⁵⁶

Tokom analiziranja četrdeset i pet (45) konačnih presuda, KIP je našao da su sudovi bili izuzetno blagi u odnosu na izračunavanje sudskih troškova, pogotovo za naknade za pravnog zastupanja osuđenih okrivljenika koji, (ako nisu siromašni) se zahtevaju zakonom da se naknadi državi.⁵⁷ Bez obzira na broj održanih ročišta za svaki pravni predmet, koji često premašuje 3 do 5 ročišta, sudovi su na uniforman način osnovali praksu dodeljivanja sudskih troškova od samo 25 do 100 evra. U svih 45. skupljenih presuda, sudije su ignorisali svoju obavezu da obračunaju aktuelne troškove krivične odbrane i umesto toga, uniformo su izdali naredbu tražeći od okrivljenih da plate paušalnu sumu u proseku od samo 25 do 100 evra. kada se ova tema podigla tokom maja 2017. godine na Fokus grupi aktera pravnog sektora, svi učesnici su se složili da finansijski gubici države koji rezultiraju od ove prakse ne smeju više da se dešavaju.⁵⁸

⁵⁰ Član 327. Zakona o Krivičnom Postupku Kosova, br. 04/L-123, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>.

⁵¹ Isto, Član 188.

⁵² Isto, Član 325.

⁵³ Isto, Član 335.

⁵⁴ Isto, Član 398.

⁵⁵ Aneks 1- izrečene kazne od strane Krivičnih odeljenja u Osnovnom sudu u Prištini, Peći i Prizrenu.

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ Član 450. (2) ZKPK-a navodi u relevantnom delu: „Troškovi krivičnog postupka obuhvataju sledeće... 2.7. nagradu i nužne troškove branioca [uključujući]... član 450. (7) nagradu i potrebne troškove branioca određene članom 57. stav 2. ili 3. ili člana 58. ovog zakonika plaćaju se iz budžetskih sredstava i ne plaća ih okrivljeno lice [i u skladu sa članom 453. (1) ... okrivljeno lice... dužno je da naknadi troškove krivičnog postupka“.

⁵⁸ Fokus grupa aktera pravnog sektora (maj 2017.), Vezano za trenutnu praksu obračuna troškova „paušalnom sumom“, članovi fokus grupe su predložili da sudije moraju da odrede troškove suda računajući tačno sve

6. ZAKLJUČAK

Uprkos dobro uspostavljenoj hijerarhiji kosovskih ustavnih odredaba zasnovanih na EKLJP, i podzakonskim aktima (ZKPK i Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći ZBPP) kao i postojanja mehanizama za pružanje besplatne pravne pomoći, uključujući i Agenciju za BPP, sistem za besplatnu pravnu pomoć Kosova ne funkcioniše za okrivljene koji su optuženi ispod osam (8) godina zatvora i koji nemaju finansijsku mogućnost da priušte sebi pravnu pomoć.

Besplatna pravna pomoć, pod pokroviteljstvom države je fundamentalno pravo lica koji je optužen za neko krivično delo, koje može dovesti do ugrožavanja njegovog života i lične slobode. Ipak, ovo pravo nije neograničeno i predmet je ograničenja na osnovu kriterijuma koji su već postavljeni od strane EKLJP-a i koji su prošireni u različitim odukama EKLJP-a, koje uključuju: 1) finansijska sredstva i, 2) „interes pravde“ koji je dalje definisan kao procena a) ozbiljnosti krivičnog dela i težine eventualne kazne, b) složenosti slučaja i; c) socijalno i lično stanje okrivljenog.

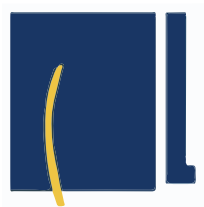
Bilo da sudovi krajnje primenjuju sveobuhvatnije, liberalnije kriterijume koji su postavljeni u članu 4. Zakona o BPP-u, ili manje strože, ali i dalje suštinske zahteve koje propisuje EKLJP, država ima neizbežnu i neposrednu obavezu da obračuna, izdvoji i dodeli državne fondove Agenciji za BPP, tako da sudovi mogu pravilno da dodele pravnu pomoć za siromašne okrivljenike, na način koji je u skladu sa kosovskim pravnim okvirom. Neuspeh države da pruža takve izvore za siromašne okrivljenike koji su optuženi za krivično delo ispod osam (8) godina zatvora, ne samo da krši član 58. ZKPK-a i član 4. Zakona o BPP-u, već je u suprotnosti sa članom 30. (5.) Ustava i članom 6. (3.) (c) EKLJP-a koji se direktno primenjuje na Kosovu. Što se tiče identifikovanja postojećih sredstava, KIP takođe zaključuje da značajan iznos neisplaćenih pravnih naknada „po službenoj dužnosti“ (od strane osuđenih okrivljenika) ne predstavlja samo neuspeh sudova, već i potencijalni izvor za poremećaj državnog finansijskog tereta.

Iako je najveća zabrinutost nedostatak posvećenosti države za zaštitu ovog fundamentalnog prave preko potrebnog finansiranja, prikupljeni podaci od strane KIP-a takođe otkrivaju da sudovi, sudije, tužioci i policija ne razumeju u potpunosti svoj ustavni mandat za pružanje advokata siromašnom okrivljeniku kada interes pravde to zahteva.

troškove procedure, uključujući sva ročišta, **troškove pravne odbrane**, troškove veštaka i bez obzira na ukupan trošak, da izda nalog za isplatu svih troškova osuđenim okrivljenim licima, osim ako je pravna pomoć dobijena u skladu sa slabim ekonomskim statusom okrivljenog lica.

7. PREPORUKE

- Država treba da dodeli dovoljan budžet za pokrivanje usluga besplatnog pružanja pravne pomoći za siromašne okrivljenike.
- Sudovi trebaju odmah da započnu nadoknađivanjem sudskih troškova od strane osuđenih okrivljenika koji su primili pravnu pomoć finansiranu od države, koji nemaju finansijske potrebe za te usluge.
- Institucije i tela u Kosovskom pravnom sistemu, uključujući Advokatsku komoru Kosova (AKK) Agenciju za besplatnu pravnu pomoć, širu advokatsku zajednicu i vladu, trebaju organizovati napore kako bi pružili besplatne pravne usluge za te građane koji ne mogu to da priušte.
- Sudije, tužioci i policija trebaju primeniti član 4. Zakona o BPP i/ili protumačiti član 58. ZKPK u skladu sa EKLJP praksom kada donose odluke u „interesu pravde“ gde se utiče na prava okrivljenog iz člana 6.3 (c) EKLJP-a.
- Skupština treba izmeniti i dopuniti član 58. ZKPK-a u cilju kako bi se princip „interesa pravde“ pojasnio tako da to jasno navodi kriterijum postavljen od strane EKLJP-a: a) ozbiljnosti krivičnog dela i težine eventualne kazne, b) složenost slučaja i; c) socijalno i lično stanje okrivljenog.
- AKK, zbog svoje ustavne obaveze da isporuči BPP, treba da pokaže liderstvo zalažući se za državna sredstva za BPP, ali takođe treba da se proširi na svoje pro bono obaveze AKK-a osnivajući mehanizme (tj. Pravne klinike ili Pro bono centar) koji omogućuju članovima AKK-a da pruže siromašnim građanima besplatno predstavljanje u krivičnim slučajevima.
- Vrhovni sud Kosova treba dati pravno mišljenje o primeni prakse Evropskog suda, vezano za odredbe pravnog zastupanja okrivljenih u svim krivičnim slučajevima.
- Apelacioni sud da ujedini sudske praksu u vezi s kaznenom politikom.
- Usvajanje odgovarajućeg zakonskog okvira kojim se utvrđuju sudski troškovi i sudski.
- Opšti departmani trebaju primeniti član 450. Krivičnog Zakonika Kosova u vezi sa krivičnim pitanjima.

Instituti i Kosovës për Drejtësi

Institut Prave Kosova

Kosovo Law Institute

www.kli-ks.org